

הצעות למפקדי צה"ל

יום עיון בנושא: הנחלת זיכרון השואה בעקבות אירועי השביעי לאוקטובר

אירועי השבעה לאוקטובר ייזכרו בדברי הימים של העם היהודי והחברה הישראלית. זהו אירוע (שעדיין לא הסתיים) המגלם בתוכו כאב, סבל ואובדן, ולעתים עלול לעורר תחושות של חוסר ודאות כלפי ההווה והעתיד. המפגש והלימוד על תולדות השואה וזיכרונה, גם הם הושפעו עמוקות, בדרכים שאיננו מסוגלים עדיין להבין את היקפן. יום העיון לסגלים פיקודיים בנושא זה מבקש לעורר שיח, להציף שאלות ודילמות, ולבחון במשותף את הנושא המורכב של הנחלת זיכרון השואה בעת הזו. במהלך יום העיון נתמקד במגוון תכנים הקשורים לזיכרון, בחינת השוואות בין העבר להווה, דרכי התמודדות של המוזיאון עם המבקרים, והניסיון למצוא השראה בכוחות שגילו בתוכם אותם ניצולי שואה שהצליחו לשקם את חייהם מתוך האסון הנורא ביותר שחווה עמנו והקימו במו ידיהם קיבוץ ומוזיאון.

תכנית יום העיון

08:30-09:00 התכנסות וכיבוד קל

09:00-10:15 **הרצאת פתיחה – "עדות לטראומה"** "המאזין לטראומה לוקח חלק באירוע הטראומטי ושותף בהחזקתו... כדי שיוכל להיות מדריך וחוקר ארצות, בן לוויה במסע אל ארץ לא ממופה", כך כתב פרופ' דורי לאוב, פסיכואנליטיקאי ומומחה לעדות וטראומה, ניצול שואה בעצמו, ויוזם פרויקט עדויות הוידאו הראשון. מובילי פרויקט "עדות 710" לקחו את תורתו של דורי לאוב, והתאימו אותה לצילום עדויות של שורדי הטבח ב-7.10 והעדים לו.

10:15-10:30 הפסקה

10:30-11:30 סיום מודרך במוזיאון במגוון תערוכות:

"יער עד"

אלם המחנות

11:30-12:00 ארוחת צהריים

12:00-13:00 הרצאה מסכמת:

מוח, זכרון והישרדות. ברגעים הישרדותיים כמו זה שאנחנו חווים עכשיו, הזיכרון נצרב בעוצמה רבה במוח ובסיפור התרבותי. כיצד יוצרים מתוך זכרונות טראומטיים בהיסטוריה מערכת פרשנית חיובית שתאפשר לשקם את החיים ואת הזיכרון? **מרצה: פרופ' אלי וקיל**

יום עיון בנושא: יער עד - שואת יהודי ברית המועצות

על קהילה יהודית שהייתה ואיננה עוד

רציונל:

ביוני 1941 החל "מבצע ברברוסה" - ההתקפה היבשתית של צבא גרמניה על ברית המועצות. מבצע זה מציין גם את תחילתו של הפתרון הסופי - הרצח ההמוני של יהודי ברית המועצות, המהווים שליש מקורבנות השואה. במהלך תקופה זו התגלו סיפורים יוצאי דופן של עמידה יהודית, דוגמת לחימתם של חצי מיליון יהודים במסגרת הצבא האדום והפרטיזנים. למרות זאת סיפורם של יהודי ברית המועצות בשואה ובמלחמה אינו מוכר דיו. מטרת התוכנית להרחיב את זיכרון השואה אל המקום שבו החל הרצח ההמוני, תוך היכרות עם הסיפור ההיסטורי, האישי והקולקטיבי של יהודי ברית המועצות.

מטרות:

1. הכרת סיפורם של יהודי ברית המועצות במהלך השואה ומלחמת העולם השנייה והעמקת הידע של הקצינים/ות בנושא פחות ידוע זה.
2. להציף שאלות, דילמות ותובנות לגבי דמותם של החיילים שלקחו חלק בפתרון הסופי בשטחי המזרח וברית המועצות במהלך תקופת השואה.
3. חשיפת הקצינים/ות לערכים של עמידה יהודית ושמירה על רוח האדם בנסיבות ההיסטוריות של שואת יהודי ברית המועצות.

תכנית יום העיון:

סיור במוזיאון (בקבוצות)

יער עד - שואת יהודי ברית המועצות. תערוכה חדשה ופורצת דרך, המתמקדת בסיפורם של יהודי ברית המועצות במהלך השואה ועדויותיהם מתוך יערות הרצח. התערוכה מסתיימת בסיפוריהם של שורדי השואה ביום שאחרי ובתקומה.

אולם המחנות - נתמקד במיצג וידאו חדשני הממחיש את מבצע ברברוסה ותחילת הפתרון הסופי בשטחי ברה"מ, תוך התמקדות בסיפורים אישיים של הקורבנות. נאפשר סיור קצר בתערוכה, ולאחר מכן נסיים ליד מאזני העץ - פריט מעורר השראה שיצרו אסירות באחד ממחנות אושוויץ, כסמל לסולידריות ואנושיות.

אולם יזכור - נתחיל במיצג האותיות - לזכר הקהילות היהודיות שהיו ואינן. במהלך הביקור בתערוכה נחשוף פריט ארכיוני יוצא דופן - ילקוט מפות צבאי עשוי עור ששימש את מפקד גדוד הפרטיזנים ליאוניד ברנשטיין. לאוניד

קיבל את הילקוט מן המפקדה המרכזית של החזית האוקראינית הראשונה, יום לפני צניחת הגדוד בעורף האויב בפולין. מאוחר יותר נצפה בקטעים מהסרט שנעשה אודותיו.

הפסקה.

הרצאה מסכמת: הקרנת קטעים מתוך הסרט "ברנשטיין-הפרטיזן האחרון", המספר את סיפורו מעורר השראה של לאוניד ברנשטיין (שפריטים שלו נמצאים באולם יזכור) כמפקד גדוד פרטיזנים בתקופת השואה.

לאחר מכן ניפגש עם סימון שכטר - אחד מיוצרי הסרט.

סיכום

על פרשת דרכים- הנהגת תנועות הנוער בין נקם לבנייה ביום שאחרי

רציונל:

עם סיום מלחמת העולם השנייה, רבבות בני אדם פרצו בצהלות אל הכיכרות ברחבי העולם. שורדי השואה מתעוררים אל יום אחר, המלווה בעצב עמוק, כאשר מתחיל להתבהר ממדי האסון. היטיב לתאר זאת יצחק "אנטק" צוקרמן, ממנהיגי מרד גטו ורשה וממייסדי קיבוץ לוחמי הגטאות:

"הנני זוכר את הרגע שבו יצאנו לכיכר. ראינו טנקים סובייטיים ולקראתם עם צוהל – נשים, ילדים וגברים מפריחים פרחים ונשיקות. פתאום, בפעם הראשונה, התפקקו בי כל כוחות העמידה. היום הזה היה היום העצוב ביותר בחיי. רציתי לבכות, לא משמחה אלא מיגון".

מה יעשו שורדי השואה כעת? במהלך יום העיון נתוודע לשני מודלים של מנהיגות שצמחו בקרב שארית הפליטה באירופה: האחת ביקשה בכל דרך אפשרית לנקום בגרמנים. השנייה החלה בתהליך המייגע של שיקום ארגון העם מחדש לקראת עלייה לארץ.

מטרות:

1. הכרות עם מצבם של שורדי השואה ביום שלאחר המלחמה, תוך מיקוד במנהיגות תנועות הנוער באותה העת.
2. בחינת מושג "הנקם" שהתעורר בקרב קבוצות שונות בקרב יהודים, ומשמעויותיו הערכיות והמוסריות.
3. בירור לגבי המודלים של מנהיגות שהתפתחו בקרב חברי תנועות הנוער באותה העת.

תכנית יום העיון:

התכנסות וכיבוד קל

פתיחה- צפייה בסרט הבית והצגת התכנית

הרצאת פתיחה בנושא: "על שתי דרכים במנהיגות היהודית לאחר השואה- בין נקם בגרמנים לשיקום היהודים".

ירון צור

הפסקה

סיור מודרך במוזיאון (בקבוצות):

עמוד הזיכרון. הסיור בנוי כמסע המתחיל באולם יזכור, המתמקד במשמעויות זיכרון השואה, ממשיך בבית עדות לקהילת הזיכרון של קיבוץ לוחמי הגטאות, ומסתיים בתצפית החושפת את המבקרים לחבל הגלילי שבו יצרו המייסדים בית ומוזיאון.

יער עד - שואת יהודי ברית המועצות. תערוכה חדשה ופורצת דרך, המתמקדת בסיפורם של יהודי ברית המועצות במהלך השואה ועדויותיהם מתוך יערות הרצח. התערוכה מסתיימת בסיפוריהם של שורדי השואה ביום שאחרי ובתקומה.

מול תא הזכוכית - משפט אייכמן. בשנת 1961 החל משפטו של אדולף אייכמן בירושלים. כיצד השפיע המשפט על החברה הישראלית? אלו תובנות התפתחו במהלך המשפט לגבי דמותם של המבצעים? בתערוכה תא הזכוכית המקורי בו ישב הנאשם, לצד מיצג וידאו מעורר מחשבה.

הפסקת צהרים

הרצאה מסכמת:

אפשרות א: הקרנת הסרט: "לנקום ברשע", בנושא קבוצת הנקם של אבא קובנר. לאחר מכן יתקיים מפגש עם במאי הסרט - אבי מרקדו.

אפשרות ב: "לי נקם ושילם" - אבא קובנר וארגון הנוקמים" - פרופסור דינה פורת.

סיכום